

Czy rada uczelni ma służyć uczelni radą?

Mamy wreszcie projekt nowej ustawy z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i można dyskutować, czy taka ustawa posłuży nauce i kształceniu na poziomie wyższym. Niewątpliwą zaletą praktyczną jest zebranie w jednej legislacji wielu aktów dotychczas oddzielnych. Także jest nią wyraźne zwiększenie kompetencji rektora i mocna przez to jego pozycja w zarządzaniu uczelnią. Rola senatu też w zasadzie nie budzi na pierwszy rzut oka wątpliwości. Kłopot pojawia się od razu z nowym organem w postaci rady uczelni. Nie jest jasne, czemu ma ona służyć. Ani zapisy w projekcie ustawy, ani ich uzasadnienie sprawy nie rozjaśniają.

1. Rada ma zatwierdzać strategię uczelni, którą rektor przygotowuje, a senat opiniuje. Jak należy to rozumieć, że rada coś zatwierdza? Rada z natury rzeczy nie jest przecież ciałem stanowiącym. Poza tym nie jest też jasne, co to jest strategia uczelni i jakie projekty w tym zakresie są godne zatwierdzenia. Przydałoby się wyjaśnienie, którego próżno szukać w uzasadnieniu napisanym bardzo ogólnie.
2. Rada ma opiniować projekt statutu. Jeśli tylko będzie mieć odpowiednie praktyczne doświadczenie i znać się na tym, czym jest uczelnia, to opinii nigdy nie za wiele.
3. Sprawowanie nadzoru nad gospodarką finansową uczelni. Doradzenie chyba nie jest nadzorowaniem. Jak to należy rozumieć, jeśli nie jest to przejęzyczenie? Z nadzoru mogą wynikać formalno-prawne konsekwencje dla nadzorowanego. Z doradzania nie ma takich konsekwencji. Przydałoby się wyjaśnienie tej kwestii.

4. Opiniowanie planu rzeczowo-finansowego i sprawozdania z jego wykonania ma należeć do rady uczelni, a nadzór nad gospodarką finansową do rektora. Czy ten plan to podstawa gospodarki finansowej? Jeśli tak jest, to kto go układa i czy nad jego ułożeniem ma rektor nadzór? Proszę o wyjaśnienie terminu 'gospodarka finansowa'.
5. Sprawowanie nadzoru nad zarządzaniem uczelnią. To już cały łańcuszek z nadzorowaniem przez radę uczelni. Tym razem zarządzanie, czyli działalność rektora podlega nadzorowi ze strony rady. Mam nadzieję, że to przejęzyczenie i osłabienie dbałości o sformułowania zapisów ustawy. Nie rozumiem tego i proszę o wyjaśnienie, dlaczego rektor wybierany przez senat ma być 'nadzorowany' (cokolwiek to znaczy) nie przez senat, lecz przez radę uczelni. Jak to się ma do autonomii uczelni?
6. Rada uczelni wskazuje kandydatów na rektora. Co to znaczy 'wskazuje'? Nie mam pewności, czy ten termin stosuje się w prawie wyborczym. Jeśli się stosuje, to podaje się z pewnością zbiór, z którego pochodzą elementy do wskazania, na przykład spośród zgłoszonych przez senat lub kolegium elektorów. Wiem, co to znaczy, że kandydatów zgłasza się, popiera lub nie popiera, czasami zatwierdza po sprawdzeniu, czy spełniają warunki nieoczywiste. Niezbyt jasne jest to wskazywanie, jego moc, konsekwencje. Znowu przydałoby się wyjaśnienie i zapis w terminach niedwuznacznych.

Stawiam powyższe pytania w przekonaniu, że może nie tylko mnie przyda się garść wyjaśnień, po co uczelni rada uczelni. A więcej jasności projektowi ustawy nie zaszkodzi.

ADAM NIEMCZYŃSKI,
Instytut Spraw Publicznych UJ

Piąta Nagroda NCN wręczona wybitnym młodym uczonym

Dr Szymon Świeżewski, prof. dr hab. Anna Brożek oraz dr hab. Adam Rycerz to naukowcy wyróżnieni w piątej edycji Nagrody Narodowego Centrum Nauki. Troje badaczy otrzyma po 50 tysięcy złotych za osiągnięcia w zakresie badań podstawowych.

Nagroda NCN to coroczna inicjatywa Narodowego Centrum Nauki mająca na celu promowanie wybitnych naukowców prowadzących badania podstawowe w Polsce. Laureatem może zostać uczony do 40. roku życia, a wyróżnione osiągnięcia muszą powstać w wyniku prac eksperymentalnych i teoretycznych podejmowanych przede wszystkim w celu zdobycia nowej wiedzy, bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne. W konkursie uwzględniane są projekty prowadzone w polskich jednostkach naukowych i udokumentowane publikacjami, również afiliowanymi w Polsce.

W obszarze nauk o życiu wyróżnienie zdobył dr Szymon Świeżewski z Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN. Do Nagrody NCN nominowany został w uznaniu dla jego prac nad wykazaniem funkcji lncRNA w regulacji kluczowych etapów rozwoju roślin – kiełkowania i kwitnienia.

– *Badam mechanizmy kontrolujące czas spoczynkowy nasion. Jednocześnie staram się wykorzystywać zalety mojego systemu badawczego do odkrywania nowych uniwersalnych mechanizmów regulacji ekspresji genów* – komentuje dr Świeżewski.

Ostatni z laureatów, wyróżniony w obszarze nauk ścisłych i technicznych, to dr hab. Adam Rycerz z Instytutu Fizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Krakowski fizyk otrzymał Nagrodę NCN 2017 za analizę teoretyczną kwantowego transportu ładunku w nanoukładach grafenowych. Za szczególnie ważne dokonanie Kapituła uznała zaproponowanie mechanizmu kontroli polaryzacji prądu w przestrzeni dolinowych stopni swobody za pośrednictwem pól elektrostatycznych.

– *W teorii materii skondensowanej fascynuje mnie zwłaszcza możliwość przewidywania – stosunkowo niewielkim nakładem sił i środków – zupełnie nowych, nieznanych wcześniej zjawisk fizycznych, których praktyczne wykorzystanie jest właściwie w zasięgu ręki* – mówi dr hab. Adam Rycerz. – *Chociaż przypadki, kiedy realizacja tak nakreślonego planu zakończyła się sukcesem można policzyć na palcach jednej ręki (zwykle to odkrycie doświadczało poprzedzało żmudny proces budowania teorii) zaniechanie podobnych prób z pewnością będzie oznaczało koniec cywilizacji.*

Nagroda NCN służy nie tylko wyróżnieniu najwybitniejszych młodych talentów polskiej nauki, ale też nawiązywaniu kontaktów między światem nauki i gospodarki. Co roku Nagrodę fundują przedsiębiorcy – nie inaczej było w podczas tej edycji. W tym roku inicjatywę wsparli: Grupa Adamed, Grupa Azoty, Jastrzębska Spółka Węglowa oraz PKN Orlen.

Fundatorzy, oprócz przekazania laureatom wyróżnień w wysokości 50 tys. zł każde, wzięli udział w pracach kapituły konkursowej. W jej skład weszli również przedstawiciele Rady NCN oraz dyrekcja Centrum. Trójka zwycięzców została wyłoniona spośród 42 kandydatów zgłoszonych przez wybitnych naukowców z całej Polski.

Uroczystość wręczenia Nagrody NCN 2017 odbyła się 10 października w Galerii Sztuki Polskiej XIX wieku w krakowskich Sukiennicach. Pamiątkowe statuetki wręczyli przedstawiciele fundatorów. Galę prowadzoną przez Grażynę Torbicką zwieńczył koncert pianisty Pawła Kaczmarczyka.

Kraków, 10 października 2017 r.

Zespół ds. Informacji i Promocji,
Narodowe Centrum Nauki

[Więcej informacji o Nagrodzie Narodowego Centrum Nauki](#)

Fot. Michał Niewdana, NCN

W pierwszym rzędzie od lewej: Anna Brożek, Szymon Świeżewski, Adam Rycerz

Nagrodę NCN 2017 w obszarze nauk humanistycznych, społecznych i o sztuce otrzymała prof. dr hab. Anna Brożek z Instytutu Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego za skonstruowanie oryginalnych teorii funkcji pytających i rozkazujących, a także za uzupełnienie historii filozoficznej Szkoły Lwowsko-Warszawskiej, poprzedzone drobiazgowymi badaniami archiwalnymi.

– *Jednym z praktycznych celów logiki jest minimalizowanie ryzyka błędów w trzech typach procesów: zdobywania wiedzy, jej przetwarzania i jej przekazywania* – wyjaśnia profesor Brożek. – *Moje badania przyczyniają się do realizacji tego celu poprzez logiczną analizę funkcji pytań i imperatywów. Wyrażenia te odgrywają istotną rolę we wszystkich wspomnianych procesach: poznawczych, myślowych, i komunikacyjnych.*

Polscy uczeni w świecie.

Wymiana inspiracji i wiedzy w kontaktach uczonych Europy Środkowej

Wystawa w Archiwum Nauki PAN i PAU

Jeszcze nie tak dawno polscy uczeni, żyjący w kraju „za żelazną kurtyną”, mogli tylko marzyć o swobodnych stosunkach z nauką światową. Po 1989 roku zachłystnięto się nowymi możliwościami, wybierając jako cele podróży przede wszystkim Europę Zachodnią i Amerykę Północną. Wydaje się jednak, że po blisko trzydziestu latach doświadczeń warto przyrzeć się temu, co dzieje się tuż za miedzą, bo – paradoksalnie – ograniczenia z doby komunistycznej w wielu przypadkach, zwłaszcza uczonych niepokornych, legitymujących się niewłaściwymi poglądami, czy też przeszłością przedwojenną, wojenną i powojenną, dotyczyły także kontaktów z tzw. krajami demokracji ludowej. Dlatego z tematu rzeki **Polscy uczeni w świecie** wybraliśmy przykłady bliskie geograficznie, etnicznie, historycznie i kulturowo, sięgając do XIX-wiecznych korzeni wielu zjawisk.

Wystawę *Polscy uczeni w świecie... Wymiana inspiracji i wiedzy w kontaktach uczonych Europy Środkowej* podzielono na cztery części, zatytułowane: „Lata współpracy”, „Przez Pragę do...”, „Kongresy, konferencje, zjazdy”, „Dowody uznania”.

W pierwszej części przedstawiamy zagraniczne kontakty wybranych uczonych zasłużonych dla nauki polskiej, ale znanych i cenionych także w świecie. Antoni Zygmunt Helcel (1808–1870), prawnik, historyk, polityk i publicysta, profesor UJ, dał początek historyczno-prawnej szkole krakowskiej. Franciszek Karliński (1830–1906), astronom, meteorolog i historyk astronomii, profesor i dyrektor Obserwatorium Astronomicznego UJ, był projektodawcą używania kodu liczbowego do szybkiego komunikowania o odkrywaniu nowych planetoid lub komet, który po ulepszeniu i niewielkich zmianach obowiązuje do dnia dzisiejszego. Jan Michał Rozwadowski (1867–1935), profesor UJ i prezes Polskiej Akademii Umiejętności, współtworzył tzw. krakowską szkołę językoznawczą. Marian Szykowski (1883–1952), historyk literatury, profesor UJ, w 1923 roku objął nowo utworzoną Katedrę Języka i Literatury Polskiej na Uniwersytecie Karola w Pradze. Tadeusz Kowalski (1889–1948), orientalista, profesor UJ i sekretarz generalny PAU, tworzył nowoczesną polską arabistykę, turkologię i iranistykę. Adam Vetulani (1901–1976), historyk prawa kościelnego i prawa polskiego, profesor UJ i sekretarz generalny PAU, otrzymał tytuły doktora honoris causa uniwersytetów w Strasburgu, w Nancy i w Peczu.

Władysław Kotwicz (siedzi drugi od lewej) wśród Kałmuków – emigrantów w Czechosłowacji, dla których wygłaszał wykłady w Pradze, sierpień 1924

W naukowych peregrinacjach Polaków do zachodniej Europy często pierwszym etapem podróży była czeska Praga. Zatrzymywał się tu stypendysta Akademii Umiejętności Kazimierz Nitsch (1903/1904) i stypendysta Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Adam Vetulani (1925). Praga stanowiła też ciekawy przystanek w życiu naukowym Władysława

Kotwicza (1872–1944), mongolisty i altaisty, profesora Uniwersytetu Petersburskiego, a potem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, do dziś inspirującego swoimi pracami i zbiorami badaczy na całym świecie. W 1924 roku pojechał tam z wykładami dla kałmuckiej diaspory. Z Pragi wyruszył do Instytutu Radowego dwukrotnej noblistki, Marii Skłodowskiej-Curie (1867–1934), jej uczeń – František Běhounek (1898–1973), jeden z organizatorów czeskosłowackiej radiologii. Te przykłady pokazuje druga część ekspozycji.

Uczestnicy II Konferencji Federacji Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej, 21–28 VIII 1933

Nieodzowną formą kontaktów uczonych są spotkania na kongresach, konferencjach i zjazdach, umożliwiające wymianę poglądów i doświadczeń, a także sprzyjające nawiązywaniu serdecznych osobistych stosunków, które ułatwiają potem współpracę. Fotografie z wybranych spotkań, zarówno uczonych z Europy Środkowej, jak i w szerszym gronie międzynarodowym, przedstawiono w trzeciej części wystawy, którą dopełnia prezentacja multimedialna przygotowana przez Bernadę Wilk.

Ekspozycję kończy wybór ośmiu dyplomów z lat 1863–1995, świadczących o uznaniu dla osiągnięć i zasług polskich uczonych ze strony czeskich, czeskosłowackich i węgierskich towarzystw naukowych oraz wyższych uczelni.

Wystawa tytułem nawiązuje do projektu *Wymiana inspiracji i wiedzy w kontaktach czeskich i polskich uczonych*, realizowanego wspólnie przez Archiwum Nauki PAN i PAU oraz Instytut Masaryka i Archiwum Akademii Nauk Republiki Czeskiej w ramach umowy między Polską Akademią Umiejętności i Akademią Nauk Republiki Czeskiej. Na niewielkiej powierzchni ekspozycyjnej mogłam przedstawić jedynie pojedyncze przykłady różnorodnych kontaktów polskich uczonych z nauką środkowoeuropejską, realizowanych także w czasach, gdy taka współpraca była odgórnie utrudniana. Zasadniczą część eksponatów prezentowanych na wystawie pochodzi z zasobu Archiwum Nauki PAN i PAU, ale wzbogaciły ją także obiekty z Instytutu Masaryka i Archiwum Akademii Nauk Republiki Czeskiej, Archiwum Uniwersytetu Karola w Pradze, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Biblioteki Jagiellońskiej, Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie oraz wypożyczone przez prawnuczkę Franciszka Karlińskiego, Panią Marię Birkenmajer-Hodgart. Wystawa, która towarzyszy obradującemu równocześnie w Polskiej Akademii Umiejętności V Kongresowi Polskich Towarzystw Naukowych w Świecie – „Inteligencja polska w świecie” (17–21 X 2017), będzie dostępna dla zwiedzających w Archiwum Nauki PAN i PAU przy ul. Św. Jana 26 w Krakowie do 3 listopada br.

EWA DZIURZYŃSKA

Archiwum Nauki PAN i PAU

zaPAU

Z archiwum „PAUzy”

Wiemy co nie jest ludzkim szczęściem

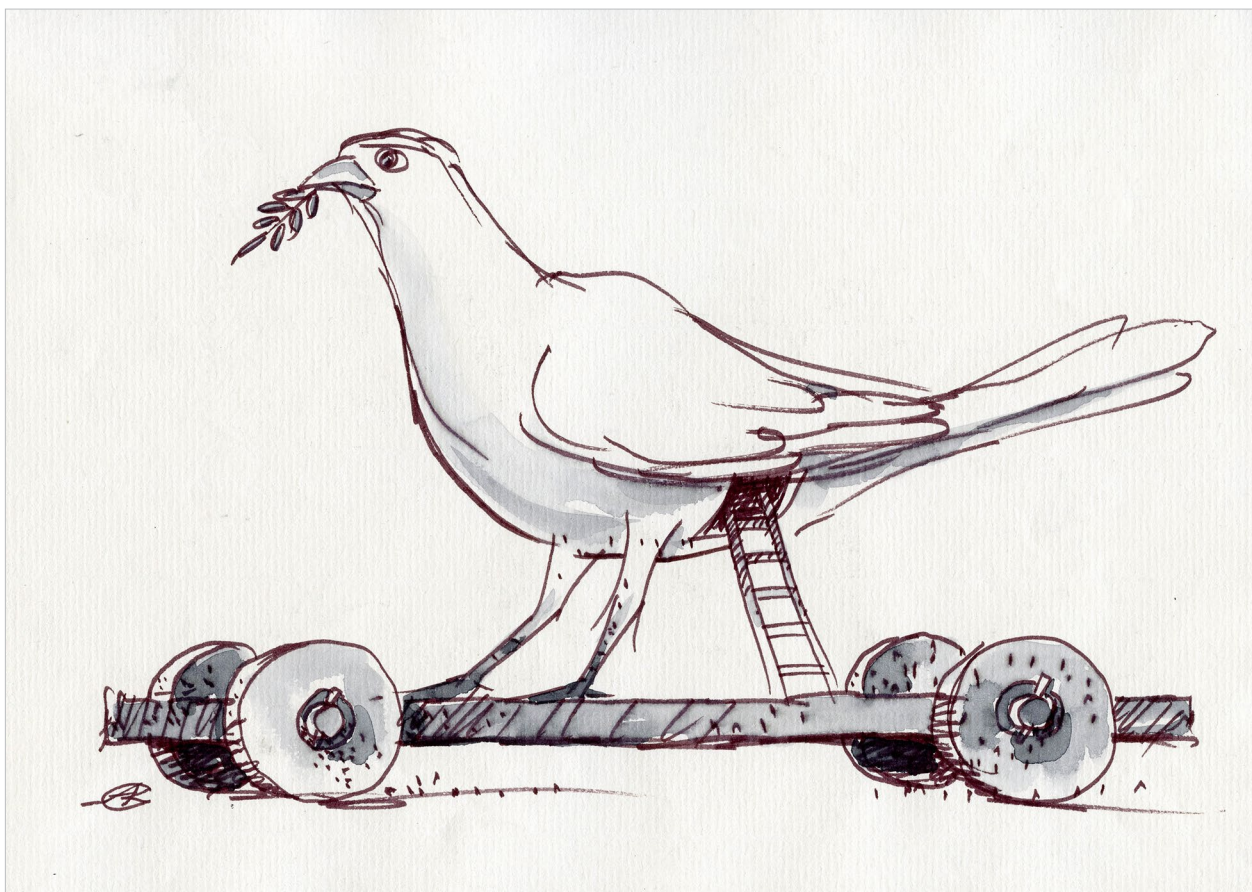
Końcowy fragment wypowiedzi w 2015 roku w Strasbourgu
na konferencji podczas wystawy rysunków o pokój

It is disturbing to see that still today, even in the most advanced countries, in large sections of human society, aggressiveness is praised as a virtue – or at least as a valuable asset. We need a crusade against violence and aggressiveness. More than anything else we need to educate people to be tolerant and gentle. We do not know what human happiness is. But we do know what it is not!

We are living in very difficult times: monstrous atrocities, gross corruption, and rampant immorality. All of these are the product of the so-called progressive Industrial Revolution; this is the consequence of our activities; the mortal danger may overtake us.

Do we want to continue in this direction or to start to work on our own survival? My wish is that all of us will choose the latter. And I hope we are not too late.

ADAM KORPAK

Rys. Adam Korpak, 2015

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Janusz Limon, Ewa Lipska, Stanisław Rodziński, Piotr Sztompka, Marta Wyka, Jerzy Wyrozumski, Jakub Zakrzewski, Franciszek Ziejka.

Redakcja: Andrzej Białas – redaktor naczelny; Andrzej Borowski, Andrzej Kobos, Marian Nowy – redaktorzy; Adam Korpak, Krzysztof Skórczewski – grafika; Ryszard Otręba – „Galeria PAUzy”; Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny; Witold Brzoskowski, Monika Mentel – fotokład; Wydawnictwo PAU – konsultacje.

Adres do korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31–016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi.